

Dordrecht



Dordrecht Ondergronds / Briefrapport 1

Dordrecht - Meidoornlaan

Archeologische begeleiding

T. Hos, 2008

Colofon

Titel	Dordrecht Meidoornlaan, archeologische begeleiding
ISSN	n.v.t.
Briefrapportnummer	1
Aantal pagina's	7
Auteur	T. Hos
Redactie	D. Paalman
Afbeeldingen	Bureau Monumentenzorg en Archeologie (tenzij anders vermeld)
Uitgave	Gemeente Dordrecht, 2008

Gemeente Dordrecht
Sector Stadsontwikkeling
Afdeling Inrichting Stadsdelen
Bureau Monumentenzorg en Archeologie
P: Postbus 8, 3300 AA DORDRECHT
T: (078) 639 64 02
E: monarch@dordrecht.nl
W: www.dordrecht.nl/archeologie

© Gemeente Dordrecht, 2008

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Administratieve gegevens

Datum rapport: maart 2008
Opdrachtgever: Gemeente Dordrecht / Stadsbeheer
Contactpersoon: P. Voragen (projectcoördinator)
Uitvoerder: Bureau Monumentenzorg en Archeologie,
Gemeente Dordrecht
Projectleider: T. Hos
Projectmedewerkers: N. Kraal, J. Nipius en P. Sannen
Bevoegde overheid: Gemeente Dordrecht

Onderzoekmeldingsnummer: 27484

Locatie onderzoeksgebied: Provincie: Zuid-Holland
Gemeente: Dordrecht
Toponiem: Dubbeldam, Meidoornlaan

Onderzoekscade: 0710 MEID
Kaartblad: 44A
X - Y coördinaten: N : 108380 – 423250
ZO: 108455 – 423000
W : 108160 – 423090

Kadaster nr. Gemeente code: DBD00
Sectie: A
Perceelnummer(s): nvt
Eigenaar: gemeente Dordrecht

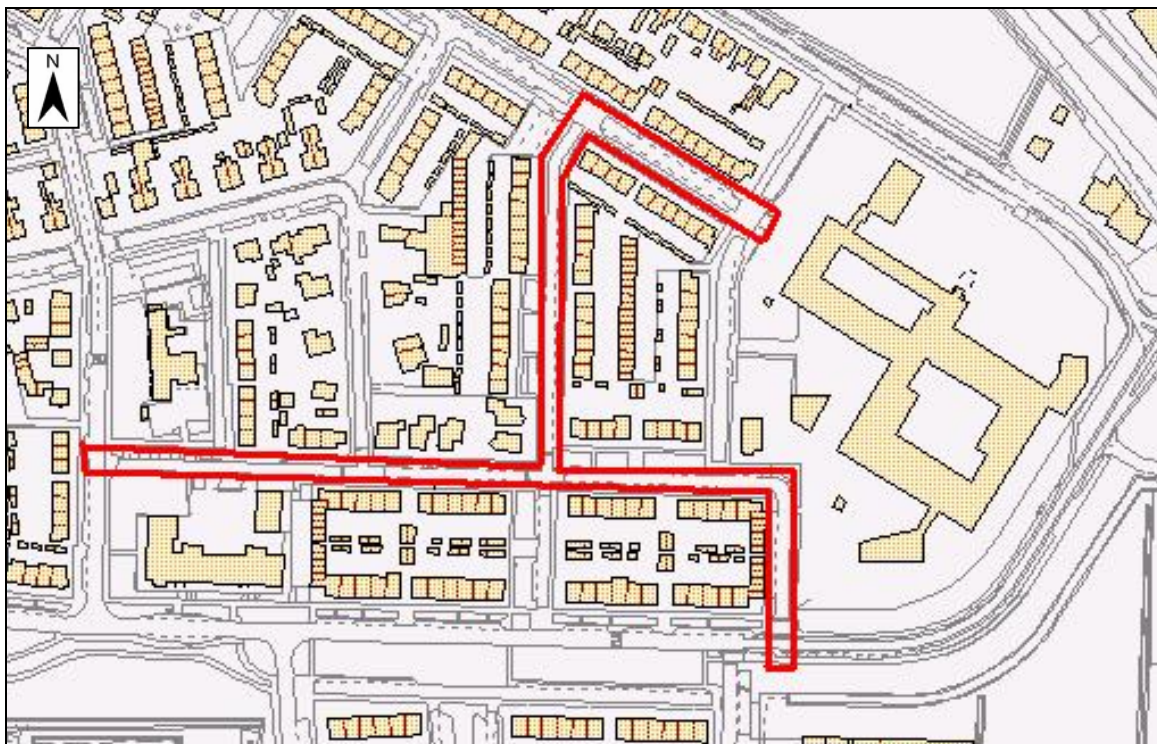
Periode Onderzoek: 27-11-2007 t/m 20-12-2007

Beheer en plaats documentatie: Analooq materiaal: Stadsdepot Gemeente
Dordrecht
Digitaal: E-depot Nederlandse Archeologie
(<http://www.edna.leidenuniv.nl/>)

Autorisatie onderzoek: J. Hoevenberg (senior archeoloog)



Afb. 1. Ligging van het plangebied binnen de Gemeente Dordrecht



Afb. 2. Ligging van het plangebied (in rood) op de topografische kaart

1. Inleiding

Om kosten te besparen in het waterzuiveringsproces is de Gemeente Dordrecht begonnen oude niet gescheiden rioleringen te vervangen door gescheiden rioleringen. Bij een gescheiden riolering wordt het schone water apart afgevoerd van het vuile water zodat het niet door de waterzuiveringsinstallatie hoeft en deze minder productie hoeft te draaien. Dit resulteert in één of meerdere nieuwe rioolbuizen die naast het bestaande tracé worden aangelegd. Hierbij bestaat de mogelijkheid dat archeologische resten worden verstoord.

Het plangebied kent volgens de Cultuurhistorische Hoofd Structuur van de Provincie Zuid-Holland (kaart 1b; archeologie, waarden) een lage verwachting¹, maar eerder inventariserend onderzoek in Dubbeldam door RAAP en TNO-NITG heeft in de directe omgeving onder andere de rivier de Dubbel en ploegsporen in een laagje komklei aangetoond. Ook zijn op twee nabij gelegen locaties door opgravingen delen van 'verdronken' middeleeuwse dorpen teruggevonden.² Het betreft hier waarschijnlijk Erkentrudenkerke en Wolbrandskerke. Daarom werd in het plangebied in oktober-november 2007 al een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten. Doel hiervan was om te bepalen of de kans bestond dat bij de voorgenomen activiteiten archeologische resten in de ondergrond zouden worden aangetast. In het hele plangebied zouden in de top van het veen en de afdekkende kleilaag van de Dubbel archeologische waarden kunnen voorkomen die verband houden met middeleeuwse bewoningssporen, zoals steen- en houtbouw, begravingen en sporen van beakkering.

Tijdens dat booronderzoek zijn op een diepte tussen de 2 en 2,5 meter beneden maaiveld komafzettingen van de Dubbel gevonden op het Hollandveen. Hierboven is het Merwededek aangetroffen. De bovenste meter klei bestond uit verstoorde grond. In een aantal boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Deze bestonden uit baksteenspikkels en ploegsporen.³

Op grond daarvan en omdat op basis van het booronderzoek niet kon worden uitgesloten dat binnen het plangebied toch nog archeologische resten zouden kunnen voorkomen die verstoord zouden kunnen worden door de nieuwe riolering, die tot een diepte van 2,20 meter beneden maaiveld gaat, heeft Bureau Monumentenzorg en Archeologie van de Gemeente Dordrecht besloten dat op een aantal trajecten, waaronder op de Meidoornlaan, vervolgonderzoek nodig is. Dat heeft voor deze locatie geleid tot een archeologische begeleiding die in november/december 2007 is uitgevoerd.

Doel en vraagstelling

Het gebied buiten de oude stadskern van Dordrecht kenmerkt zich als een zogenaamd afgedekt landschap. Met de Sint Elisabethsvloeden van 1421-1424 overstroomde de Grote Waard en kwam het middeleeuwse landschap onder water te staan. Hierdoor ontstond een zoetwatergetijdengebied waarbij rivieren als de Merwede en de Maas zorgden voor de toevoer van water. Door het uitblijven van herstelwerkzaamheden aan de dijken kon in de daaropvolgende eeuwen een dik pakket rivierklei worden afgezet. Dit wordt het Merwededek genoemd. Het pakket bestaat uit laagjes zand en klei: onderin zandig, bovenin kleiig. Kenmerkend voor dit pakket is ook de kalkrijkdom en het veelvuldig voorkomen van zoetwaterschelpen zoals de *Bithynia tentaculata* (grote diepslak). Pas vanaf de 16^e eeuw werd begonnen met het terugwinnen van land door inpoldering. Het plangebied ligt in de voormalige Oud Dubbeldamsche polder. Dit is de

¹ Op deze kaart is echter geen rekening gehouden met het verdronken cultuurlandschap. Dit zal in 2008 worden gewijzigd.

² MOK-veld in Dubbeldam (AWN 1990) en Gezondheidspark (Bureau MZA 2006/2007/2008)

³ Breda, W. V. en F. S. Zuidhoff, 2007: *Dordrecht- Dubbeldam, Meidoornlaan, Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, ADC rapport 1193, Amersfoort

oudste polder op het Eiland van Dordrecht die in 1603 gereed kwam. De polder maakte tot 1872 deel uit van de gemeente Dubbeldam.

Het Merwededek heeft op veel plaatsen het middeleeuwse landschap afgedekt. Hierdoor kunnen archeologische resten uit deze periode zeer goed bewaard zijn gebleven. Voor archeologen zijn de lagen direct onder het Merwededek dus het interessantst. Het betreft hier het oorspronkelijke middeleeuwse landschap waar de eerste kolonisten omstreeks de tiende eeuw zijn gaan wonen. In die tijd was het een veenlandschap waar enkele meanderende rivieren hun weg doorheen baanden. Regelmatige overstromingen van deze rivieren zorgden voor een circa 10 centimeter dik kleilaagje op het veen. Dit kleilaagje bleek uitermate geschikt voor akkerbouw. Het Merwededek en het middeleeuwse landschap worden met name in sloten en rivierbeddingen van elkaar gescheiden door een zogenaamde gidslaag. Het betreft hier een laagje dat door de vloed zelf of vlak erna is afgezet en waarin duidelijke brakwaterinvloeden zichtbaar zijn. Het bestaat uit een laag met zeer veel brakwaterkorkkels, zoals de *Cerastoderma (edule/glaucum)*.

De verwachting is dat bovenstaande bodemopbouw, zoals ook beschreven in het booronderzoek⁴, tevens in het onderzoeksgebied Meidoornlaan wordt aangetroffen. In het gebied zouden middeleeuwse bewoningssporen (terpen, boerderijen, kerken), ontginningssporen (sloten, kuilen, greppels) en sporen van landgebruik en economische activiteiten (landbouw, veeteelt, visserij, scheepvaart) kunnen worden aangetroffen. Het doel van deze begeleiding is dan ook eventuele archeologische sporen in dit gebied tijdens de rioolwerkzaamheden te onderzoeken en te beschrijven, om bij te dragen aan de kennisontwikkeling over dit gebied in de middeleeuwen op grond van het bodemarchief.

Vraagstellingen bij dit vervolgonderzoek zijn:

1. Is de opbouw van de ondergrond inderdaad zoals deze tijdens het booronderzoek is aangetroffen?
2. Zijn er behalve ploegsporen andere antropogene sporen aanwezig?
3. Wat is de aard van deze sporen?
4. Hoe sterk is de erosie van het middeleeuwse landschap geweest?

2. Werkwijze

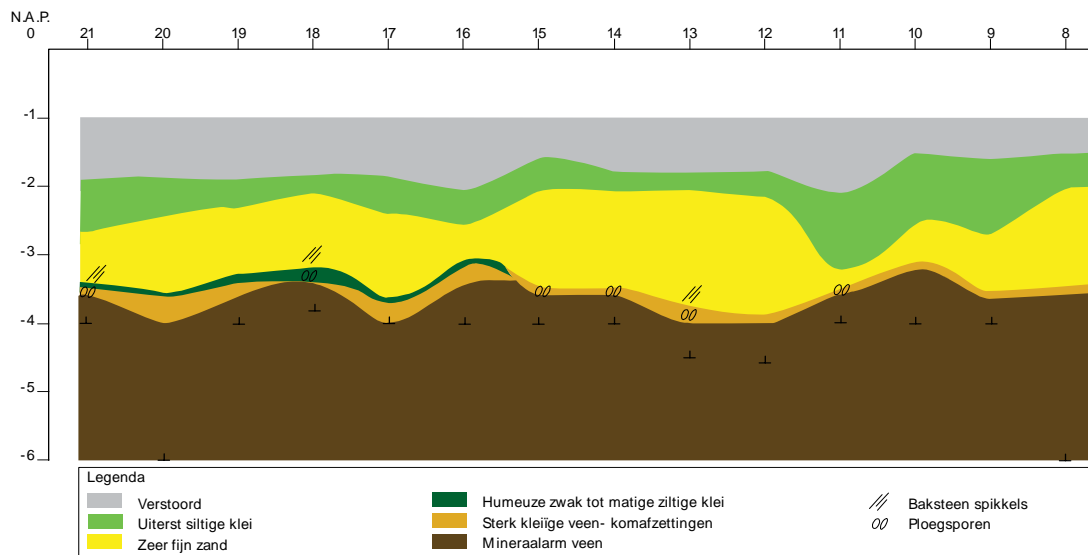
Tijdens de werkzaamheden op het tracé van de Meidoornlaan is 14 keer een begeleidingsmoment geweest. Tijdens zo'n moment is gekeken naar de bodemopbouw en naar de aanwezigheid van antropogene⁵ sporen. Op basis van de resultaten van het booronderzoek is hierbij gekozen om de begeleiding te concentreren op de Meidoornlaan.

3. Resultaten

Tijdens de graafwerkzaamheden is zoals verwacht op enkele plaatsen het middeleeuwse landschap geraakt. Te zien was het veenpakket met daarop nog aanwezig het komkleilaagje. Op geen enkele plaats zijn antropogene sporen aangetroffen. De opbouw van het profiel komt overeen met dat uit het voorafgaande booronderzoek (afb. 3).

⁴ Breda, W. V. en F. S. Zuidhoff, 2007, *Dordrecht- Dubbeldam, Meidoornlaan, Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, ADC rapport 1193, Amersfoort

⁵ Antropogeen: door menselijk handelen gevormd.



Afb. 3 Lithologisch profiel van de boringen, uit Breda en Zuidhoff, 2007, 20

4. Conclusies

De vraagstellingen kunnen aan de hand van de begeleiding worden beantwoord:

1. Is de opbouw van de ondergrond inderdaad zoals deze tijdens het booronderzoek is aangetroffen?

Ja, de waarnemingen tijdens de begeleiding zijn in overeenstemming met de bevindingen in het boorrapport.

2. Zijn er behalve ploegsporen andere antropogene sporen aanwezig?

Nee, er zijn geen antropogene sporen waargenomen.

3. Wat is de aard van deze sporen?

Dit soort sporen is niet aangetroffen. Het vaststellen van de aard van deze sporen is hier dus niet van toepassing.

4. Hoe sterk is de erosie van het middeleeuwse landschap geweest?

De erosie van het landschap zal niet al te groot zijn geweest. Het kleilaagje op het veen is nog aanwezig, wat betekent dat ook eventuele antropogene sporen nog aanwezig hadden moeten zijn als ze er waren.

Met deze begeleiding is het onderzoek aan de Meidoornlaan afgerond. Archeologische sporen zijn niet aangetroffen.